

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך לא, תש"מ

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

במשמע האחרון הזה גורס ילין בעמ' 10:

ואבי הנערה נושא משרה כבודה מאד בכנסיה, ותמצא ידו לתת שלוחים הגונים לבתו.

לבית תפילה של נוצרים קורא ילין 'בית אלהים' (עמ' 21).
וצריך עוד לברר, אם ילין הוא הראשון שהתחיל להשתמש
ב'כנסיה' במובן זה.

א א " ש

מעל שולחן האקדמיה ללשון העברית

א. מְרַפּוֹל, מְרַפּוֹלִית

עם התפשטות רשת בתי המסחר הגדולים לממפר מיני
מזונות ומצרכי בית בשיטת שירות עצמי הוצפו רחובותינו
בערים, בשכונות וביישובים בשלטים לועזיים מאירי
עיניים — "סופרמארקט", "סופרסול", "מינימארקט",
"היפרמארקט" וכיו"ב.

פה ושם הופיעו גם צירופי פ ל א י ים של לעז ועברית,
כגון "סופרשוק", "סופר סל", "מינישוק", וכד', הצורמים
ביתר עוז את העין העברית, האמונה על התואר הבא א ח ר י
השם, ולא לפניו.

הנעדה למלים בשימוש פללי עמדה על תקלה זו והחליטה,
לאחר שיקולים ועיונים, לאמץ את הצעתו של יצחק אבינרי

ז"ל, שהציע כבר בשנת תשכ"א א ב"לוח הקואופרציה" שערך
לייחד ל"סופרמארקט" את השם "מרפול".

ואמנם כמה מעלות טובות לשם זה:

(א) הוא קרוב קרבת צלילים את מרפלת, מפלת, כל —
התואמים יפה את תוכנה של חנות "פול בה".

(ב) השם קצר ונוח לקליטה, לקריאה ולהגייה.

(ג) לאמיתו של דבר אין השם מרפול חידוש גמור, שפן
הוא מצוי במקורותינו — ירושלמי שקלים ד,ה ועוד — אמנם
לא במשמעות חדשה זו, אלא פנוסח השכיח יותר אַמְרָפֶל,
שמשמעו ממונה, פקיד וכד', ובימינו נתייחד למשמע
"אדמיניסטרטור".

משהוצע השם מרפול באה באופן טבעי ההצעה השנייה
— מרפולית — כצורת הקטנה, התואמת את ה"מינימארקט".
מליאת האקדמיה אישרה את שני המונחים הללו, וכבר
ניתן פרסום לכך בכלי התקשורת¹.

ב. "אספקט" — כיצד?

— שני א ס פ ק ט י ם לחוק המוצע — פסיכולוגי
ומעשי.

— ניתן לראות את היצירה מתוך א ס פ ק ט י ם שונים.

— הוא מעריך את התופעה מתוך א ס פ ק ט של
אישרוח (של כלכלן וכד').

1. הצעת שם עברי ל"היפרמארקט" נדחתה לעת עתה עד שיתברר
סופית ייחודו של "שווק" זה והשוני שבינו ובין המרפול והמרפולית
(בתכולתו? בשיטת השיווק או השירות?).

משפטי "אספקטים" כדוגמת אלה, אופייקטיביים או סובייקטיביים, רווחים הרבה בשיחה, בעיתונות ובשאר אמצעי התקשורת.

זה מקרוב ירש את "אספקט" הלועזי המונח העברי החדש "הֶבֶט", שהפך עד מהרה ל"מונח אָפְנָה" — והפול התחילו בהיבט מביטים . . .

כלום יש צורך ב"היבט" במשמע "אספקט"? האין לנו מונח או אף מונחים מכוונים במקורותינו?
שאלות אלה נשאלו בנעדה למלים בשימוש פללי, ואף ניתנו לאחר עיון ודיון תשובות מוחלטות: יש ויש בספרותנו זה דורות מלים נאות ומאוששות, החופפות את משמעיו של ה"אספקט" הלועזי (רומית Aspectus = ראייה, דמות וכיו"ב), והן:

צד, בחינה, פְּנִים (וביחיד: פֶּן), חזות, ראות; וכן צירופים של שתי מלים: נקודת-מבט, נקודת-ראות ועוד.
הנעדה הציעה אפוא שלא לאשר את ה"היבט" פתחליף עברי ל"אספקט".

גם ועד המינוח נטה לקבל את דעת הנעדה. עם זאת לא שלל את החידוש האפנתי "היבט" והציע להתיר את השימוש בו רק במקרים מיוחדים אגב מתן הגדרה מיוחדת לו.
משהובא ה"אספקט" למליאה, נתברר, כי זו הייתה הפעם "ליבראלית" יותר מן הנעדה:

לאחר דיון מקיף הוסכם ברוב מכריע לצרף את ההיבט אל רשימת הנרדפים העבריים למושג הלועזי "אספקט", שכן מבחינה דקדוקית הריהו פשר בתכלית (מתרבים והולכים

בלשוננו שמות במשקל זה: היתר, הישג, היגד, היצע וכ"י².

ג. "קונצפציה" = תפיסה

המונח הלועזי הרווח "קונצפציה" (רומית: conceptio) יוצא לכמה משמעים: א) המקורי — "קליטה" וגם קבלת היריון "התעברות"; ב) ראשית, התחלה; ג) בהשאלה, והוא הרווח ביותר, מערכת מושגים, סכימה וכ"י^ב. בעיתונותנו ובשאר פלי התקשורת נתרוחה ה"קונצפציה" במשמעותה המושאלת, היינו: השקפה מוגדרת, הנחה המבוססת על הערכת עובדות וכדומה. זכורים לכול הדיונים והויכוחים על "הקונצפציה הביטחונית" בשלהי מלחמת יום הפיפורים, "הקונצפציה המדינית" וכד'. הנועה למלים בשימוש פללי נטתה להציע מונח חדש, שיהיה קרוב אל היסוד "מושג" והשורש נשג, השיג. אולם ועד המינוח הסתייג מהצעה זו לאתר שקבע, פי קיים בלשוננו המונח תפיסה, היוצא לכמה משמעים ובתחומים שונים וחופף בעיקרו את ה"קונצפציה" פ"הערכת עניינים", "השקפה מסוימת" וכדומה.

מליאת האקדמיה סמכה את ידיה על הצעת ועד המינוח.

מעתה — לא עוד "קונצפציה", אלא תפיסה.

2. [ויש להביע כאן את המשאלה מאת מרצים וקריינים: אל תהגו את היו"ד שאחר הה"א: לא: "היתר", "היצע" וכדומה, אלא: היתר, הישג, היגד, היצע וכן ה"בט. היו"ד אינה כאן אלא אם-קריאה לסמן את הסגול, והאות שאחריה דגושה דגש חזק.]